

kakor hercegovsko, dalmatinsko, črnogorsko. — Razdor je v resnici i jednim i drugim v veliko škodo, ali take samozatajne požrtvovalnosti ni pričakovati ni od jedne, ni od druge strani, in zato gleda vsaki rodoljub in prijatelj južnih Slovanov z žalostnim srcem ta boj, a ne more pritrjevati, ni obsojati ne jednih, ne drugih. S'cer pa se dotika tega perečega vprašanja tudi nastopna točka, na katero zategadelj opozarjamo za to se zanimajoče čitatelje.

R. P.

Archiv für slavische Philologie. Siebzehnter Band. Erstes und zweites Heft. Berlin 1895 — Vsebina tega zvezka je prinesla konec *Rešetarjeve* razprave o dubrovniških pismih 13.—16. stoletja. Uspeh njegovega preiskovanja je, da je jezik, v katerem so pisana ta pisma, dubrovniški narodni dijalekt, ki je bil v oni dobi hercegovskemu mnogo podobnejši, ker so se njegove sedanje posebnosti razvile šele v 15. stoletju. *V. Jagić* je podal jeduo poglavje iz zgodovine južnoslovanskih jezikov. *W. Nehring* je objavil doneske k zgodovini dramatične literature v Poljski, *V. Oblak* pa razpravo o najzanimivejših poglavjih glasoslovja in oblikoslovja bolgarske slovnice. Prva polovica te razprave, ki bode dovršena v prihodnjem zvezku, govori o ostankih nosnikov, o zameni in nadomeščanju teh glasnikov, o jatu in o glasnikih *o, e, i, y, G, Polivka* opisuje nov tekst vitae Adae et Evae. *M. Rešetar* govori o starem rastočem naglasu v srbščini. *Asmus Soerensen* nadaljuje svojo zanimivo razpravo o razvitku srbskih junaških pesmij. V kritičnem pregledu se obširno ocenjajo različne knjige. Ocene so spisali *C. Jireček, E. Mucke* in naša zemljaka *M. Murko* in *V. Oblak*. Končno ocenjajo *V. Jagić, C. Jireček* in *V. Oblak* v biblijografiji množino filoloških knjig in razprav.

Najznamenitejša je brez sumnje razprava *V. Jagića* o zgodovini južnoslovanskih jezikov, t. j. slovenščine, srbščine ali hrvaščine in bolgarščine, ki se dele v množino narodnih narečij. Najprej imenuje pisatelj krivo misel, katero sta zastopala *Kopitar* in *Miklošič*, da so se dežele, v katerih stanujejo južni Slovani, poselile v dveh različnih dobah. *Kopitar* je namreč trdil, da je sprva stanovalo na tem ozemlju od Črnega in Egejskega morja tja do Adrijanskega jedno homogeno pleme, namreč Slovenci, pozneje pa se med-nje kakor klin zarinilo hrvaško in srbsko (po tedanjem nazivanju ilirsko) pleme. Jednakega mnenja je bil tudi *Miklošič*, ki je delil slovenščino v staro, novo, daško in bolgarsko slovenščino. Staro slovenščino je imenoval tudi panonsko, novo pa noriško-karantansko. Glavno dokazilo za jedinstvo vseh narečij mu je bil rinezem (nosniki), katerega so imeli vsi Slovenci še v zgodovinski dobi. *Lovro Mahnič* je takisto smatral bolgarščino kot najbližjo sorodnico slovenščini. Njemu so bili glavni argument slabi ali motni glasniki, katere imata še sedaj slovenščina in bolgarščina. *Mahnič* je trdil, da je bila že v dobi stare cerkvene slovanščine tako imenovana stara slovenščina razdeljena v slovensko in bolgarsko skupino. — *Jagić* pa dokazuje, da se ostanki rinezma ne nahajajo samo v slovenščini in bolgarščini, nego tudi v srbščini ali hrvaščini, ki se je po mnenju *Kopitarjevem* ali *Miklošičevem* šele pozneje med oni dve slovenski narečji zagozdila. Dalje trdi *Jagić*, da se je v slovenščini že v 10. stoletju govoril glas *č* namesto cerkvenoslovanskega *š'* in *j* za *ž'*; namesto stsl. *q* so govorili že tedaj *o* v slov. in *r* v besedi *te-re* namesto stsl. *že*. — Posebnosti slovenske so tudi acc. plur. na *ŕ* n. pr. *grehe, grešnike*, oblike pridevniške *svetemu, nepravdnega* itd., ki se čitajo v brizinskih spomenikih poleg oblik staroslovenskih. Iz teh pojavov sklepa *Jagić*, da že v dobi cerkvene slovanščine *Kopitarjevi* in *Miklošičevi* Slovenci niso bili homogeneuska masa, nego da so se že tedaj različna plemena odlikovala po osebnostih.

Da se je *Kopitarjeva* in *Miklošičeva* teorija o jedinstvu slovenskem tako dolgo ohranila, temu je kriva po mnenju *Jagićevem* zgodovinska tradicija. Bizantinski viri

imenujejo vse Slovane, ki so se selili proti jugu, z istim imenom Σλαβηνοί, Sclaveni, Sclavi, kar ustreza narodnemu nazivalu ‚Slovēne‘. To pa je skupno narodno nazivalo, ne pa nazivalo posebnega plemena, čeprav se je tudi več raznih plemen tako imenovalo; torej ne gre misliti, da so stanovniki macedonske provincije Σλαβονία in današnje Slavonije govorili isto narečje, kakor Slovenci v Noriku ali Panoniji. Drugi vzrok, da se je ta teorija o slovenskem jedinstvu tako krepko branila, je povest Konstantina Porfirogeneta o poznejšem prihodu Hrvatov in Srbov, ki so se neki na poziv cara Heraklija preselili iz severnih krajev v južne. Jagić skuša dokazati, da je ta povest Porfirogenetova netočna, in on trdi, da sta se plemeni srbsko in hrvaško zajedno z veliko reko slovensko v drugi polovici šestega veka počasi razlili po današnjih južnoslovanskih deželah. To dokazujejo napadi slovanskih plemen, ki so se vršili že v drugi polovici 6. veka tja do Drača, potem do Soluna, in sicer v oni smeri, katero značijo jasno poznejše srbske dežele. Iz pripovedovanja Porfirogenetovega se da izluščiti to-le jedro: Z Obri vred in pod njih vodstvom je prišla množina Slovanov v zapadno polovico Balkanskega polotoka. Izmed Slovanov se je jeden del, ki se je nazival za ‚Hrvate‘ (Hrovate), uprl Obrom in srečno uspel ter tako politično zagospodoval in svoje ime dal državi, katero je ustrojil. Jednako je ustrojilo srbsko pleme svojo državo, jednako bolgarsko na iztoku Balkanskega polotoka, češko v Bohemiji itd. — Kjerkoli je govor o hrvaškem narodu, se razumeva vedno politična individualnost, kadar pa je govor o njegovem jeziku, se imenuje ta jezik slovenski (sclavonicum vulgare.). Isto velja seveda tudi za srbsko ime, ki je značilo spočetka le politično individualnost, ne pa narodnostno, isto za bolgarsko ime itd.

Kako pa je nastala pravljica o poznejšem prihodu Hrvatov in Srbov iz severnih dežel? Jagić umuje tako-le: Bizantinci so čuli od hrvaških velikašev v Dalmaciji, da so se le-ti priselili iz severnih dežel, kjer je bilo vse velikansko, kakor navadno spomini iz davnih časov vse poveličujejo. Ker je čul Porfirogenet iste spomine tudi pri Srbih, ki so bili na jugu sosedje Hrvatom, si je izmislil, da so tudi v prvotni domovini bili Srbi že ločeni od Hrvatov, in da je tamkaj bila dežela ‚Velika Hrvaška‘ in ‚Velika Srbija‘, čeprav sta se po mnenju Jagićevem šele na jugu obe plemeni povzdignili do političnih individualnosti. To poslednje se kaže jasno tudi iz tega, da sam Porfirogenet ne imenuje samo imen Hrvatov in Srbov, nego navaja poleg njiju tudi imena Zahumljanov, Terbunjanov, Kanalitov, Dioklecijanov, Paganov in Arentanov, čeprav so stanovalci vseh teh dežel govorili isti jezik slovenski kakor Srbi in Hrvatje.

Ker sta bili imeni srbsko in hrvaško spočetka čisto politične naravi, zato vidimo, da so tudi pozneje bosenski in srbski vladarji imenovali poleg Bosne in Srbije tudi še druge dežele s posebnim imenom n. pr. Zeto, Duklijo, Dalmacijo, Travunijo i Humske zemlje, čeprav so bile le-te njim podložne in so govorile isti jezik, kakor njih ožje dežele. Dubrovčani so svoj jezik vedno imenovali ‚slovinski‘, takisto Slavonci in hrvaški kajkavci. Pri tej priliki omenjamo, da se ta resnica prav nič ne pobija, ako se tudi v stari dobi jezik semtertja imenuje včasih srbski ali hrvaški. Ako vliješ kapljo vina v vedro vode, ne bodeš zaradi te jedne kaplje trdil, da je tej vodi primešanega kaj vina. Dalje, ako se Črnogorci v Carigradu imenujejo Hrvačani, to ni nikakeršen dokaz o njih narodnosti. Na Kranjskem imenujejo vse stanovalce onkraj Gorjancev Hrvate, dočim ti sami o tem imenu ne hote nič vedeti, nego se imenujejo Kraujce in Slovence, kar so tudi v resnici. Torej imena, od tujcev nadeta, ali tudi od domačih učenjakov izumljena, n. pr. ilirsko, ali slučajno kje udomačena n. pr. vlaško, nimajo nobene dokazilne sile.

Nadalje dokazuje Jagić, da je krivo mnenje Miklošiča in Vuka, ki pripisujeta kajkavce Slovincem, štokavce Srbom in ostavljata Hrvatom samo čakavce. Daničić je

prišel do osvedočenja, da sta se obe plemeni po mnogostoletnem medsebojnem obče-
vanju, po promenah in premikah, katere so doživele meje raznih narečij, tako izjednačili,
da je treba priznati, da so Srbi in Hrvatje jeden narod, ki pa govori več narečij.
Kakor so se pa politične meje teh dveh plemen razmaknile in predrugačile, tako se je
tudi veljava jednega in drugega imena predrugačila, in zatorej se ne more trditi, da so
Hrvatje samo čakavci, niti da so vsi štokavci Srbi. — Jagić potem pobija mnenje Mi-
klošiča, ki je trdil, da so tudi oni štokavci, ki govoré ikavsko narečje, posrbljeni ča-
kavci, češ da to domnevanje nima nobene podlage.

Jagićeva glavna argumentacija za jezikovno jedinstvo Srbov in Hrvatov je ta, da
se ne da nikjer določiti taka ostra meja, da las odreže, med različnimi štokavskimi in
čakavskimi narečji, da je torej hrvaško kakor srbsko ime vsaj za neka narečja jednako
upravičeno. S tem pa ni do jasnega ovrženo mnenje Miklošičevo. Čeprav priznavamo
jedinstvo hrvaškega in srbskega jezika, ker sta bili narečji čakavsko in štokavsko v stari
dobi še manj različni, nego dandanes, ter bi bilo po besedah Jagićevih celo vse južno
Slovenstvo lahko imelo skupen književni jezik, si vendar ne moremo misliti, da bi med
dvema, četudi najbližnjima plemenoma, ne bilo prav nobene razlike, ali pa da bi
se bil izmed sosedov, ki so v najtesnejši bližini skupaj stanovali, jeden del priklopil
hrvaškemu, drugi pa srbskemu plemenu, ako ne bi bilo med temi sosedi prav nobene
razlike. Nekaj je vendar-le moralo biti, kar jih je vezalo na jedno ali na drugo pleme.
Jagić zahteva, naj se motritelj otrese krivega mnenja, da so Srbi in Hrvatje različni
plemeni že od starine. Naj si tudi priznavamo, da sta bili te dve plemeni za preselje-
vanja v današnja bivališča jedna skupina, moramo vendar trditi, da sta bili ločeni tedaj,
ko sta ustanovili vsako svojo politično individualnost. Gotovo pa ni dvojbe, da sta bili
te dve plemeni tedaj k rajevno ločeni, ker Hrvatje so ustanovili svojo državo na
zapadu, Srbi na iztoku hrvaško-srbskega ozemlja. Med njimi je bilo še mnogo drugih
plemen, ki so tvorila v jezikovnem pogledu prehod iz jednega narečja v drugo. Baš na
onem teritoriju, kjer je bila hrvaška država, pa prevladuje ikavstvo in čakavstvo, dočim
prevladuje v srbski državi ekavstvo in štokavstvo. Med tema narečjima je vzniklo po
mešanju obeh narečij še več drugih narečij, tako da imajo ona narečja, ki so brezdvojbuc
čisti hrvaški čakavščini sosednja, mnogo obeležja hrvaške čakavščine, druga, ki so bližja
srbski ekavščini, mnogo obeležja srbskega. Obe imeni nam služita tu v politično-indivi-
dualnem smislu. Ako še pomislimo, da je nedvojbno čakavščina prevladovala v hrvaškem
državnem telu in takisto brezdvojbno štokavščina v srbski državi, potem ne moremo več
sumnjati, da je štokavščina ‚kat‘ exochen‘ srbski govor, kakor je čakavščina ‚kat‘ exochen‘
hrvaški govor. Med tema govoroma je bilo mnogo prehodnjih govorov, ki se niso zvali
niti hrvaški, niti srbski, kakor n. pr. katoliški in muhamedovski Bosanci še dandanes svoj
jezik imenujejo bosenski. Ker je ikavstvo jeden najočividnejših znakov čakavščine, što-
kavstvo pa takisto najočividnejši znak štokavščine, zatorej ni tako brez podlage misel
Miklošičeva, da so ikavski štokavci postali iz čakavcev, ker ti ikavci v resnici tvorijo
prehod od čakavcev do ijekavskih štokavcev — kakor tvorijo ijekavci prehodnji govor k
ekavskim Srbom. Kako pa se mešajo narečja, in posebej kako se preliva čakavščina po-
časi v štokavščino, za to nam je dokaz priznana resnica, da so se v novejši dobi čakavci
prelevili v štokavce, pri tem pa ohranili mnogo značilnih osebnostij čakavskih še do dandanes.
V tem smislu torej lahko rečemo, da je štokavščina prvotni srbski govor, čakavščina pa
prvotni hrvaški govor. Kakor pa so Hrvatje zaradi politične prevlade pohrvatili tudi
današnje kajkavce, katerih govor je brez ugovora podobnejši današnjemu slovenskemu
jeziku, nego-li čakavščini ali štokavščini, baš tako je hrvaštvo tamkaj, kjer je politično
prevladalo, tudi štokavščini nadelo hrvaško ime. Faktum je, da prosti štokavski in pra-

voslavni narod v Hrvaški svoj jezik naziva hrvaškim, čeprav svojo vero imenuje srbsko, in čeprav poslednje ime izpodriva pri imenovanem ljudstvu hrvaško ime, ker je inteligencija pravoslavna v trojednici vzprejela srbsko ime. Ako to dobro zapamtimo, da je politično ime jačje od narodnega, in da so v resnici prvotni čakavci, torej brez dvombe Hrvatje, postali štokavci, trdimo lahko, da tudi Hrvati s pravico nazivljejo štokavščino s svojim imenom tam, kjer je hrvaštvo dobilo politično preoblast. Saj pravzaprav sta i srbsko in hrvaško ime politični imeni, ki sta šele pozneje postali narodni imeni, in kakor je jedno ali drugo pleme razprostrlo svojo oblast, tako je tudi svoje ime nadelo jeziku in ljudstvu onih istojezičnih plemen, katera si je podvrglo. Ako resumujemo še jedenkrat svoje umovanje, pridemo do tega-le rezultata: Hrvatje in Srbi so pač prišli v zajednici današnjih Slovencev in Bolgarov v svoje sedanje dežele, in vsi skupaj so bili jeden narod, ki je govoril jeden jezik slovenski, a bil razdeljen v več plemen, ki so nedvojbeno govorila različna narečja. Izmed srbsko-hrvaških plemen so ustanovili na skrajnem iztoku Srbi, na skrajnem zapadu Hrvatje posebno državo, in jeli so imenovati ne samo svojo državo, nego i svoje narečje po svojih imenih. Ker sta ta dva naroda razširjala svojo oblast nad sosedi, ki so stanovali med tema skrajnjima plemenoma, sta razširjala tudi svoje ime ter ga nadevala plemenom, ki so imela samostojna svoja imena, a isti jezik. Politični vpliv in živahni promet sta imela to posledico, da je jezik teh v sredini naseljenih plemen od jednih in drugih vzprejemal osebne, tako da v govorih teh plemen odseva vpliv ‚kat'exochen‘ hrvaške čakavščine in ‚kat'exochen‘ srbske štokavščine. A dočim so Srbi svoje ime nadelo samo štokavskim soplemenikom, so nadelo Hrvatje svoje ime tudi kajkavcem, najbližjim sorodnikom današnjih Slovencev in vsled politične preoblasti tudi jednemu delu štokavcev, katere so njim približale verske, politične, kulturne in geografske prilike. Pri hrvaških čakavcih pa se tudi ne da utajiti štokavski vpliv, ki je jeden del njih poštokavil, in ki še dandanes svoj govor zmagonosno razširja. Ako se ne da nikjer točna meja med različnimi narečji ustanoviti, to nič ne moti. Na meji se seveda mešajo narečja, a v središču so narečja jasno ločena in imajo osebnosti, ki bôdejo tako v oči, da jih ni mogoče zmešati. A tudi na mejah so osebne jednega narečja jasnejše in mnogobrojnejše, nego osebne drugega sosednjega narečja, tako da ta drugotna narečja lahko prištevamo izvestuemu narečju, bodisi temu ali onemu, ne pa obema. Tudi med novo slovenščino in hrvaščino ni nikjer na meji ostre razlike, niti ne med srbsščino in bolgarščino; ali zato vendar ne bo nihče trdil, da med slovenščino in hrvaščino-srbsščino ter med poslednjo in bolgarščino ni jasnih razlik. Tudi barve v prizmi prehajajo jedna v drugo, pa ako ni ostrih mej med njimi, so vendar razlike jasne v središču pojedinih barev, in po središčih se razlikujejo barve, ne po onih nejasnih mejah. Povsem krivo je zanikavati razlike narečij zato, ker minimalnemu delu pripadnikov jednega narečja rabi slučajno tudi kaka posebnost drugega narečja in narobe; ali pa se zato, ker se nahaja v jednem narečju minimalni del posebnostij drugega narečja, pozivati na to, da n. pr. ne govore vsi čakavci »načati«, nego nekateri tudi »načeti«, in ne vsi štokavci »megja«, nego nekateri tudi »meja«. Te prikazni si ne moremo tolmačiti drugače, nego da konstatujemo vpliv jednega narečja na drugo obmejno narečje.

Jagić nadaljuje razpravo s tem, da skuša dokazati, kako je nastala pri Porfirogenetu misel, da so Hrvatje in Srbi iz severnih dežel. Porfirogenet je bil namreč čul, da so tudi v severnih deželah Hrvatje in Srbi. Ti pa se niso izselili in se temeljito razlikujejo od južnih Hrvatov in Srbov ter imajo jasno izražen severnozapadni slovanski tip od starodavnih časov. Te imeni se sploh nahajata često med Slovani. Južni Hrvatje in Srbi so s severnimi Hrvati in Srbi (lužiškimi) ravno tako v sorodstvu, kakor različni Petrovići in Pavlovići, t. j. z enakimi imeni so se nazivala tudi taka slovanska plemena, ki so bila

le v daljnem sorodstvu. Hrvaško in srbsko ime sta torej plemenski imeni, čeprav imeni več plemen, ne pa etniški imeni, kakor bi hotel kdo izvajati iz fakta, da so se različna plemena nazivala z istim imenom.

Potem dokazuje Jagić, da so vsi južni Slovani jeden narod. Vsi južni Slovani imajo v svojem govoru take znake, ki jih razločno delijo od iztočnih in severnih Slovanov. Za jedinstvo južnih Slovanov služi v dokaz tudi neovrtna istina, da začeni od zapada prehajajo narečja polagoma tja do iztoka. Slovenščina ima take prehodnje okraje, kjer se preliva v čakavščino in hrvaško kajkavščino, le-ta pa v čakavščino in poslednja v štokavščino, ki prehaja naposled v bolgarščino. Taki prehodi se javljajo v vseh delih gramatike, v glasovih, v oblikah, v skladnji, v besedišču itd. Potem dokazuje Jagić, da je delitev hrvaških narečij v štokavsko, čakavsko in kajkavsko narečje netočna. Saj »što« rabi tudi Rusom; dalje so te vprašalne čestice pač najznamenitejši znak narečij, a ostali znaki teh narečij se ne vežejo vedno z različnostjo teh vprašalnih čestic. Tudi je oblika »ča« prvi del oblike »čšto«, in »kaj« je mlajša, iz iste nastala oblika; torej so vse pravzaprav isto.

Na koncu strinja Jagić rezultate svojega umovanja tako-le:

1.) Hrvatje in Srbi so bili jeden del onega »slovenskega« narodnega seljenja, ki se je vršilo v 6. in 7. stoletju na jug. Hrvatje in Srbi so dve plemeni, ki sta dali spočetka svoji imeni političnima tvorbama in pozneje šele jezikovnima individualnostima. Ako bi se bili nekako zložili vsi južni Slovani v politično skupino, bi bil nastal iz narečij, ki se postopno izlivajo jedno v drugo, jeden književni jezik. — Mi sklepamo iz tega, da bi se bil ta jezik imenoval ali s skupnim narodnim imenom slovenski, ali pa po gospodujočem plemenu; n. pr. ako bi bili Srbi zavladali na celem jugu, bi se bil jezik nazval srbski.

2.) Niti v novejši, niti v starejši dobi jezikovnega življenja se ne da ustanoviti ostra meja med slovenščino, srbohrvaščino in bolgarščino v tej vrsti, kakor so tu navedene.

3.) Hrvaščina se ne da od srbsčine jezikovno ločiti, ker ni med narodnima narečjima štokavskim in čakavskim načelnih razlik. Pač sta dve različni književnosti, ker jeden del naroda ne pozna, kakor bi se spodobilo, proizvodov drugega, pri čemer vpliva različnost pisma in vere. — Kar se tiče te točke, smo že povedali, da se ne zlagamo povsem s pisateljem. Književni jezik se seveda od dne do dne bolj zjednačuje, v živem govoru pa take enakosti ne moremo priznati. Srbi so vsi brez izjeme štokavci, med Hrvati pa so čakavci brezdvomno Hrvati, kajkavci in štokavci pa so postali Hrvatje vsled politične ali pa vsled kulturne pretežnosti hrvaške. Srbi razširjajo svoje ime povsod tamkaj, kjer so ali politični gospodarji, ali pa kjer je vera vez, ki spaja dotičnike s Srbi. To se godi celo v Hrvaški, kjer se širi srbsko ime med pravoslavniimi, čeprav imenuje prosti narod svoj jezik hrvaški, kakor smo že omenili. Hrvatje razširjajo svoje ime v onih pokrajinah, kjer ni pravoslavja, in sicer večinoma po svoji kulturni naprednosti, ker niso nikjer toliko politično samostojni, kakor Srbi v svojih državah.

4.) Dosedaj še ni mogoče natančno določiti števila narečij in njih razmerja do književnih jezikov. —

Iz razprave Jagićeve pa lahko črpamo še te-le nauke. 1.) Narodnosti ne ustvarja samo jezik, nego v muogo večji meri politične, ekonomske in verske prilike. Skupno slovensko ime sta izpodrinili pri Srbih, Hrvatih in Bolgarih plemenska imena in tako ustvarila srbsko, hrvaško, bolgarsko narodnost kot posledico politične in ekonomske zajednice, ki veže pripadnike teh plemen med seboj. Še važnejši faktor je vera, ker vidimo, da se je v območju štokavščine srbsko ime povsod tam ukoreninilo, koder se je ukoreninilo pravoslavje,

celo v Hrvaški, kjer narod sicer še danes imenuje svoj jezik hrvaški, toda ga pri inteligenciji izpodriva srbsko ime. 2.) Katero ime bodo vzprejela ona plemena, ki se dosedaj ne nazivajo niti s hrvaškim, niti s srbskim imenom, to je zavisno o vplivu, katerega bode znala in mogla jedna ali druga politična skupina vršiti. In sicer je ta vpliv zavisen o verskih, kulturnih, ekonomskih in političnih prilikah. V Slavoniji, Istri, Dalmaciji (katoliški) in Bosni si krči pot hrvaško ime, v Kotoru in celo v katoliškem Dubrovniku prodira srbsko ime. Upravičeno je jedno in drugo, zmagalo bode ono, čigar vpliv se bode izkazal jači. Upamo, da bode tudi v Bosni zmagalo srbsko in hrvaško ime, da se ne bode narod še bolj cepil. Ali priznavati moramo, da je znanstveno in faktično »bosensko« ime ravno tako upravičeno; saj sta bili tudi hrvaško in srbsko ime nekdanj samo pokrajinski imeni. 3.) Vprašanju, katero ime dolikuje sedanjemu hrvaško-srbskemu književnemu jeziku, odgovarjamo tako-le: Srbi z vso pravico imenujejo ta jezik srbski, ker se je štokavščina brez dvombe govorila v območju srbske države in imela svoje središče med onim delom naroda, ki čuti srbski. Upravičeno je pa tudi hrvaško ime, ker so politične, zgodovinske, verske in kulturne prilike hrvaškemu imenu pomagale do uglednega vpliva med priličnim delom štokavcev.

Ako se končno še dotaknemo političnega vprašanja, ki sicer ne spada strogo v znanstveno-filološko razmatranje, pa je v tesni zvezi z dualizmom narodnega imena, omenjamo to-le: jedinstvo naroda bi se dalo doseči le potem, ako bi se jeden del naroda, bodisi Hrvatje ali Srbi, žrtvoval in se vseh političnih aspiracij odrekel, kar bi imelo za posledico tudi degradacijo narodnega imena na plemensko ime. Tega ni pričakovati, ker vsaki del zahteva, naj se drugi žrtvuje. Pri tem boju se opirajo Srbi na to, da so oni mnogobrojnejši, da imajo dve samostojni državi, in da so Srbi svojo narodno individualnost ohranili bolj čisto. Ali ako pomislimo, da Srbi niti v kraljevini Srbiji niso sposobni ustanoviti reda in stalnosti, kjer so vendar stanovalci po veri, običajih, ekonomskih prilikah itd. povsem jednotna masa, jim moramo tem bolj odrekati sposobnost, da bi oni mogli jedinstvo izvesti v narodu, ki je sestavljen iz mnogobrojnih skupin, ki imajo različno zgodovino, vero, običaje in interese. Vsekakor bi bili po naprednosti v kulturi Hrvatje za to sposobnejši, ako ne bi bili sami zavisni o tujih gospodarjih, ako ne bi bili v veliki manjšini, in ako ne bi bilo poleg tega kolikor toliko njih narodno bitje razjedeno od tujinstva. Da bi torej kdaj prišlo do narodnega jedinstva v dobi, ki bi se dala prilično opredeliti, tega ni pričakovati. Srbi in Hrvatje bodo razširjali svoje ime po onih južno-slovenskih pokrajinah, koder bode vpliv teh ali onih pretežnejši. Da bi se kako tretje ime n. pr. bosensko dokopalo do stalne veljave, tega ne verjamemo. Pa tudi srbsko ali hrvaško ime se ne bode razširilo tam, kjer je morebiti nekdanj vladalo, samo zaradi tega, ker je to bilo v davniini; katero ime bode na kakem mestu prevladalo, to bode zavisno samo o prilikah sedanjosti, ne pa prošlosti.

R. P.

»Cesta kolem světa«. (Potovanje okoli sveta.) Pod tem zaglavjem piše češki učenjak Jožef Kořenský veliko in krasno delo, ki ga izdaje znana knjigarnica Ottova v Pragi. Kořenský slovi v češki literaturi kot prvi turistični pisatelj. V zadnjih dvajsetih letih je prepotoval križem vso Evropo in precejšnji del Sibirije. Da bi dovršil potopisne študije svoje, je potoval o priliki chicaške svetovne razstave v Ameriko, od onod pa — okoli zemlje. Na vsaki strani dela njegovega vidiš, kako temeljito podkovan se je lotil K. svojega potovanja. Ni mu toliko za to, da bi čitatelj gledal daljše neznane kraje in ljudi skozi steklo poetičnega opisa, nego on nam opisuje v zgovorni besedi temeljito in vselej zanimivo, kar je sam videl in doživel. Če obeta knjigarnica-založnica, da bode »Cesta kolem světa« — »spisem velice poučným a v pravdě vzdělávacím, jimž původní cestopisná literatura naše nemálo bude zvelebená« . . . moramo, že iz zvezkov dosedaj